

УДК 339.9

ЮХИМЕНКО Володимир Васильович,

доктор економічних наук, професор

КАТРАН Марина Володимирівна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.

Досліджено роль малого та середнього бізнесу в процесі стандартизації в контексті адаптації національної системи стандартизації до ЄС. Обґрунтовані перспективи участі у процесі стандартизації, які полягають у підвищенні конкурентоспроможності продукції та послуг на європейському ринку. Запропоновано стратегічні напрями підтримки та розвитку малого та середнього бізнесу через залучення до процесу стандартизації.

Ключові слова: *малі та середні підприємства, інтеграція, імплементація, система стандартизації, адаптація.*

The role of SMEs in the standardization process of adaptation in the context of national standardization system to the EU is considerate in this article. The prospects of participation in the standardization process, which are to increase the competitiveness of products and services in the European market, have been proposed. Also in this article was a proposed strategic direction and support the development of small and medium-sized businesses through involvement in standardization.

Key words: *small and medium enterprises, integration, implementation, adaptation, standardization system.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями: Імплементація Угоди про асоціацію і зону вільної торгівлі України з країнами-членами Європейського Союзу в першу чергу передбачає перехід на нові європейські стандарти і європейську систему сертифікації. Необхідно модернізувати понад 16 тис. стандартів. Успішно вирішити це завдання можливо лише тоді, коли до цього процесу будуть залучені не лише відповідні державні і недержавні структури, але і безпосередні виробники товарів і послуг у тому числі малі та середні підприємства, які відіграють важливу роль у європейській економіці. Приблизно 89% європейських компаній – малі та середні підприємства – small and medium-sized (SMEs) (далі МСП), в яких зайнято приблизно 81 мільйон працюючих, що забезпечує 66% загальної зайнятості у Європі. [8]

В ЄС здійснюється багато ініціативних заходів зі сприяння МСП до участі у процесі стандартизації. Ці ініціативи поширюються на рекламні кампанії, інформаційні семінари, зменшення вартості та надання субсидій для підготовки стандартів для МСП і фінансової підтримки на участь у технічних засіданнях, сприяння доступу до отримання відповідних документів та стандартів.[6;10]. Участь підприємців і промисловців усіх сфер діяльності проявляється як спосіб впливу на процес створення стандарту, врахування в ньому своїх потреб та можливостей і у такий спосіб підвищення конкурентоспроможності продукції, робіт, послуг, просування їх на світовий

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

ринок. Успішні МСП прагнуть зробити свою продукцію, наскільки це можливо, привабливою для глобального ринку. В Україні малі і середні підприємства фактично залишилися за процесом вдосконалення системи сертифікації.

В зв'язку з цим питання залучення вітчизняного бізнесу у процеси розроблення стандартів в контексті євроінтеграційних процесів потребує подальшого дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми: питання пов'язані з участю малого і середнього бізнесу в процесі стандартизації знайшли відображення в наукових працях таких зарубіжних фахівців: Х.Врес, К.Блінд, А.Мангельдорф, Х. Веркель, Дж. Сван.[11;12] Водночас публікацій вітчизняних сучасних авторів щодо дослідження ролі стандартизації у розвитку малого та середнього бізнес спостерігається недостатньо.

Метою статті: є узагальнення та обґрунтування теоретико-методичних підходів до розробки концепції щодо залучення МСП до процесу стандартизації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Стандарти мають життєво важливе значення для виходу на ринок і дають початок розвитку. Застосування стандартів сприяє бізнесу конкретними шляхами, такими як безпека, якість інновації і доступ до найсучасніших технологій.

Учаснику процесу стандартизації отримують вигоду не тільки від ідей інших людей, але й від впливу на реальний процес розроблення рішень. Стандартизація передає результати досліджень ширшій аудиторії та породжує дискусії, які призводять до нових ідей, стимулюючи тим самим подальші інновації. Крім того, подальша діяльність у тісному контакті з процесом стандартизації, допоможе передбачати майбутні потреби, адаптувати продукцію і відповідно скоротити час для доступу на ринок, що надасть компанії відмітну перевагу над її конкурентами.

Отже, стандартизація являє собою ефективний інструмент не тільки для управління інноваціями майбутнього, але й для забезпечення інноваційного процесу.

Якщо роботи з стандартизації допомагають скоротити витрати на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи, надаючи доступ до сучасних технологій промисловим підприємствам і МСП та дозволяючи їм конкурувати на глобальному ринку.

В Україні частка малих і середніх підприємств у загальній їх кількості становить відповідно 94,3 відсотка та 5,5 відсотка, що в цілому відповідає рівню розвинутих країн світу. Так, у США, Японії, Великій Британії, Федеративній Республіці Німеччини, Італійській Республіці, Французькій Республіці серед підприємств близько 95 відсотків є малими і середніми.[7;8]

Про місце і значення малого і середнього підприємництва свідчить також його частка у загальній кількості зайнятого населення та у валовому внутрішньому продукті. В Україні в малому і середньому підприємстві у 2012 році було зайнято 5,2 млн. осіб, що становить лише 25 відсотків економічно активного населення працездатного віку. При цьому в країнах Європейського Союзу такий показник становить більш як 50 відсотків, а в Японії - близько 80 відсотків. У країнах Європейського Союзу малі і середні підприємства створюють 50-70 відсотків внутрішнього валового продукту, в Україні такий показник майже в чотири рази нижчий.[7]

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

Так кількість середніх підприємств у 2012 році становить 20189, у 2011 році – 20753, у 2010 році - 20983. Малих підприємств у 2012 році - 344048, у 2011 році – 354283, а в 2010 році - 357241.[7]

В зв'язку з інтеграційним курсом України вітчизняний бізнес усіх сфер повинен розглядати участь у процесі розроблення стандартів. І цим самим впливати на процес створення стандарту, враховуючи в ньому свої потреби та можливості і у такий спосіб підвищувати конкурентоспроможність продукції та послуг, просуваючи на зовнішні ринки. Та на жаль він носить обмежувальний характер і має низку проблем.

В Україні МСП фактично не беруть участь у роботах зі стандартизації, не застосовують сучасні національні стандарти, гармонізовані з міжнародними та європейськими, а використовують, як правило, технічні умови. За результат моніторингу, частина останніх не відповідає вимогам чинних нормативних документів та законодавства в Україні. Лише 2% від загальної кількості розроблених в Україні стандартів фінансується за рахунок бізнесу, в той час як доля бізнесу у фінансуванні робіт з стандартизації у розвинених країнах становить понад 50%.[6]

Так для прикладу, приведемо статистику (див рис.1 і рис.2) щодо загальної кількості виданих сертифікатів на системи управління: система управління якістю за ДСТУ ISO 9001:2009; система екологічного управління на відповідність вимог ДСТУ ISO 14004: 2006; системи управління гігієною та безпекою праці ДСТУ OHSAS 18001:2010; системи управління безпекою харчових продуктів за ДСТУ 4161 і ISO 22000 виданих вітчизняним малим підприємствам за 2010 -2011 рр.[5]

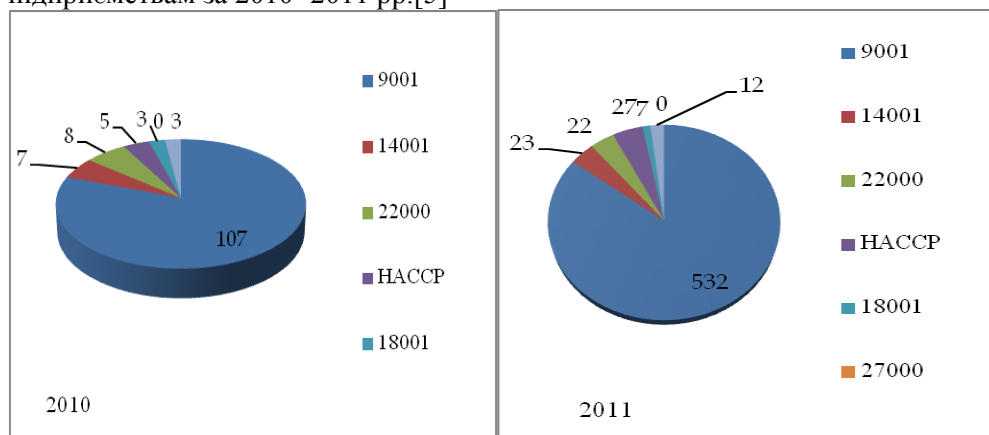

Рис 1. Кількість виданих сертифікатів малим підприємствам за 2010 і 2011 рр.

Та подивимося на ситуацію з кількістю виданих сертифікатів на системи управління виданих вітчизняним середнім підприємствам за 2010 -2011 рр.

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

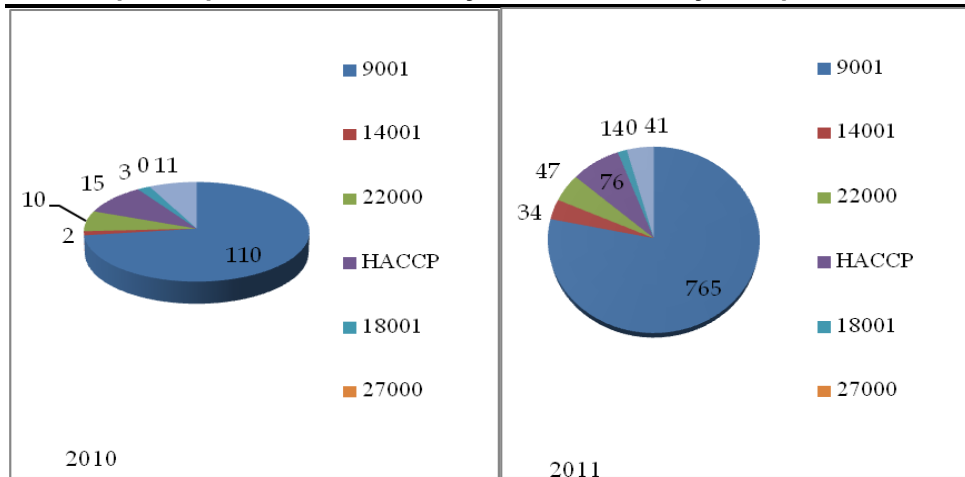

Рис 2. Кількість виданих сертифікатів середнім підприємствам за 2010 і 2011 рр.

Проаналізувавши попередні рис.1 і 2., можна зробити висновок, що спостерігається певна тенденція в 2011 році до збільшення видачі сертифікатів: на систему управління якістю за ДСТУ ISO 9001:2009; системи управління безпекою харчових продуктів за ДСТУ 4161 і ISO 22000.[5]

Україні слід використовувати європейський досвід у сфері підтримки і розвитку малого і середнього бізнесу через залучення його до процесу стандартизації. Використовуючи стандарти можливо допомогти МСП поліпшити якість послуг, управління проектами, посилення стійкості ІТ-систем, сертифікації продукції, тому вони привертають більше клієнтів.

Слід виділити наступні переваги для упровадження стандартів МСП: удосконалення якості продукції та послуг; залучення нових клієнтів; зростання конкурентоспроможності; скорочення витрат; дотримання вимог регламентів; спрощення процедури експорту; забезпечення довіри до бізнесу; забезпечення сумісності продукції.

На національному рівні потрібно здійснювати багато ініціативних заходів по сприянню доступу МСП до стандартів та участі у процесі стандартизації. А саме: комерційні (рекламні) компанії, інформаційні семінари, зменшення вартості та надання субсидій для підготовки стандартів для МСП і фінансової підтримки на участь у технічних завданнях, сприяння доступу до документів і стандартів через Інтернет.

Особливу увагу приділити розвитку наступним областям: підвищення рівня обізнаності (інформованості); програми розвитку людських ресурсів; підтримка фінансових потреб; підтримка інформаційних мереж; підтримка інтернаціоналізації послуг; використання інтернаціоналізації з метою підвищення конкурентоспроможності; індивідуальна підтримка; прикордонне та транс прикордонне співробітництво. (див.рис.3)

Необхідно також розробити вітчизняні навчально-методичні рекомендації на рівні Міністерству економічного розвитку і торгівлі України щодо участі МСП у стандартизації і підготувати пропозиції до нового проекту технічної допомоги з боку ЄС «Стандартизація та оцінка відповідності для розвитку малого і середнього бізнесу в Україні».

1. Підвищення рівня обізнаності

Регіональна бізнес-економіка та управління, 2014, № 2 (42)

Спростити доступ до інформації та зменшити час на її отримання. (переваги інтернаціоналізації, про існуючі

- створити проект, що об'єднує приватні і громадські орг-ї, через Інтернет – платформу, координуватися Мін.економ. розвитку і торгівлі
Приклад фінський проект Kivi для МСП та

2. Цінність інформації

забезпечити професійною інформацією про іноземні ринки, іноземне співробітництво; інформація про імпорتنі та експортні правила, ринкові можливості і маркетингову стратегію; Створити мережу з інформаційних

на сайті Інтернет-платформи створити і зібрати бази даних, класифікаторів за секторами, де будуть зазначені більш конкретні вимоги для цільової групи МСП, які готові до експорту. (Приклад німецький мережвий сервіс для МСП b2fair.com). Українські МСП зможуть взяти участь в міжнародних виставках: Hanover Meccі, ELMIA в Швеції, Midest в Парижі, AMB в Штутгарті.

3. Програма розвитку людських ресурсів

Навчальні програми, які спрямовані на підвищення конкурентоспроможності МСМ та заохочення експорту

Підприємницькі програми з доступом до перспективи інтернаціоналізації підприємств. Створення міжнародної моделі

Випускні програми з підготовки кваліфікаційних кадрів для підвищення конкурентоспроможності. Прикладом, такої міжнародної програми стажування є португальська IVON CONTACTO. Програма фінансується Європейським регіональним фондом розвитку і Європейським соціальним

Короткострокове страхування експортних кредитів. Система державної підтримки експорту, яка має містити ефективний механізм експортно-кредитного страхування для покриття комерційних та політичних ризиків експортерів продукції незалежно від їх величини та об'єму товару, що експортується, дозволить значно зменшити ризик втрат від експортної діяльності. Це дозволить розширити межі та безпечно здійснювати міжнародну торгівлю також і українським компаніям з партнерами-нерезидентами.

4. Підтримка фінансових потреб для інтернаціоналізації

Схема авторського гонорару для інноваційної підтримки нового бізнесу і ділового зростання на нових ринках. Авторський гонорар, виключає дилему, через схему підприємство буде платити інвестору процент від продажу або валового прибутку замість щомісячних платежів за зовнішніми боргами

покращити доступ до фінансів збираючи доступну інформації і запропонувати в мережі (страхування експортних кредитів і міжнародних кредитних рейтингів, платіжні звички, оренда та інша інформація, яка може бути корисною) прикладом, голландська мережа MKB-financing,

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

5. Розвиток та підтримка інформаційних мереж

взаємодія між організаціями через встановлення спільних цілей чи інтересів і являє собою джерело синергії: розподілу витрат, кращого або швидкого доступу до

обміну досвідом, створення мереж та побудови відносин між МСП і великими підприємствами. Прикладом є Румунська програма підтримки експорту в Залучнійському регіоні.

6. Підтримка інтернаціоналізації.

програми підтримки націоналізації послуг

7. Використання інтернаціоналізації для розвитку конкуренції

Інструмент для прибуткового розрахунку інтернаціоналізації МСП
Інструмент-це комп'ютерна програма, куди вводяться фінансові результати МСП, а також дані по 18 різним факторам і порівнюють ситуацію в 10 різних країнах. Розрахунком слід побачити, як виручка компанії зміниться в залежності від переміщення бізнесу в різні країни. Прикладом, такого інструменту є норвезький Innovationmorge

Використання промислового дослідження і розвитку контактів.

Грант підтримки інтернаціоналізації бізнесу через сертифікацію продукції. Міністерстві економіки Польщі разом у спів фінансуванні ЄС діє такий грант. Компанія подає заявку на відшкодування 50% від вартості отримання сертифіката експортного ринку. Після підписання грантового договору і запуску процедури компанії повертається 50% на рахунок.

8. Індивідуальна підтримка.

«Перший політ».Програма розглядається як довгострокова стратегія інтернаціоналізації і експорту, а також мінімізує ризики для компаній з урахуванням потреб МСП. Прикладом, є ірландська програма enterprice-ireland.com.

Інкубаційна програма. Інноваційний підхід до потреб МСП, пов'язаний з прямими контактами МСП і пропозицією розділити ризики і успіхи.

Паспорт на експорт. міжнародні торговельні радники з досвідом діагностують слабкі сторони МСП в торгівлі, узгоджують план дій, допомагають з навчанням і консультаціями

індивідуальні і спеціальні консультації зовнішнім консультантом; технічний переклад, страхування, фінансові послуги, інформація

9. Міжрегіональне та прикордонне співробітництво

спростили для МСП систему реєстрації, зменшили час та вартість процедури для започаткування введення бізнесу

Рис.3. Програма для залучення МСП до участі у процесі стандартизації.

Пропонується створення «Програми для участі малого бізнесу в розробленні стандартів», в якій розглядатиметься широке коло питань, які

постають перед МСП, а також міститиме безліч тематичних досліджень, які наводять точки зору МСП, що використовують вигоду від стандартів. В програму слід включити наступні напрями: підвищення продуктивності бізнесу МСП; зниження бізнес ризиків; стимулювання інновацій; стійкість стандартів.

Використання Програми дасть можливість: збільшити ефективність, поліпшити якість продукції та послуг, скоротити витрати, збільшити прибуток, залучити клієнтів, досягти поставлених цілей з мінімальними витратами.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень.

Україні слід використовувати європейський досвід підтримки вітчизняного бізнесу. У цьому напрямку перш за все необхідно провести широку інформаційну кампанію з залученням усіх зацікавлених сторін щодо ролі стандартизації у підвищенні конкурентоспроможності МСП, виходу їх на зовнішні ринки. Слід активізувати роботу з бізнесом, проводити конференції, семінари за участю європейських експертів, представників МСП.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності” № 3164-IV: за станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. :
2. Закон України “Про стандартизацію” № 2408-III: за станом на 17 трав. 2001 р. (із змінами, внесеними згідно з Законами України від 01.12.2005 №3164- IV) / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. :
3. Закон України “Про підтвердження відповідності” № 3164-IV: за станом на 17 трав. 2004 р. (із змінами, внесеними згідно з Законами України від 21.10.2004 №2116-IV та від 01.12.2005 №3164-IV) / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. :
4. Інформаційний бюлетень міжнародної стандартизації. К.: Держспоживстандарт України, 2011. – Випуск №4
5. Міністерство економічного розвитку і торгівлі [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/World Standards Cooperation for the Information Society> (Всесвітнє співробітництво щодо стандартів для інформаційного суспільства) [Електронний ресурс]// Режим доступу: www.iso.org/iso/wsc
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до док. : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Всесвітній економічний форум [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.weforum.org/>
8. Європейський інститут стандартів у сфері телекомунікацій(ETSI) [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.etsi.org
9. Європейський комітет по стандартизації CEN [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.cen.eu/>
10. BSIgroup [Електронний ресурс] - Режим доступу:<http://www.bsigroup.com/>
11. Журнал Iso Focus+. – 2013. – №2.